

УДК 378.091.8(477) "196/197"(045)

ВЕРЕМЕСВА МІЛЕНА,

Маріупольський державний університет (Україна),

e-mail: milenaveremeeva@ukr.net, ORCID 0000-0002-4233-2332

ПЕРШІ СТУДЕНТСЬКІ БУДІВЕЛЬНІ ЗАГОНИ В ПОВСЯКДЕННОМУ ЖИТТІ УКРАЇНСЬКИХ СТУДЕНТІВ

У статті висвітлюється один із аспектів повсякденного життя студентів, а саме: процес становлення та розвитку студентських будівельних загонів (далі - СБЗ), особливості відбору кандидатів, труднощі, з якими молодь стикалася в процесі роботи. Використані спогади реальних учасників СБЗ та офіційні документи керівних органів. Автором залучені архівні джерела, зокрема протоколи засідань студентських загонів, звіти про роботу цілинних загонів, довідки та ін. Підтверджується загальна зацікавленість молоді працювати в лавах СБЗ.

Ключові слова: студенти; повсякденне життя; студентські будівельні загони; УРСР; цілина.

Постановка проблеми. Історія повсякденності в наш час усе більше набуває актуальності. Дослідження життя звичайної людини, соціальної групи, їхній побут та життєві позиції дають змогу краще зрозуміти особливості тієї чи іншої історичної епохи. Історія студентства, його роль у суспільно-політичному та економічному розвитку держави завжди була актуальною в історичній науці. Науковий інтерес до цієї проблеми викликаний тим, що на молоде покоління людство завжди поклало свої надії. Якість життя студентів, його фахова та моральна підготовка, як лакмусовий папір, показує рівень розвитку держави.

Історія студентських будівельних загонів (СБЗ) - це традиції, досвід та застереження. Особливий інтерес для історичної науки становить повсякденне життя будзагонівців, адже це стало частиною духовної культури багатьох поколінь студентів, у якомусь сенсі визначило їхнє майбутнє. Разом зі студентськими будівельними загонами виразно пройшла й ціла епоха. Аналіз такого соціального явища як будзагони буде корисним не тільки для розширення знань про повсякденність радянських студентів, але і для врахування корисних плодів та прорахунків у вихованні сучасної молоді.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему становлення студентських будівельних загонів розглядали у своїх працях С. Іваненко та І. Сазонов (2002), І. Коляда (2012), Р. Ралко (2013), А. Семенченко зі співавт. (1975). За останні десятиліття з'являються колективні праці про життя та побут будзагонівців (Астахова, Астахова, Гайков *и др.*, 2013). Особливу цікавість викликають праці, що ґрунтуються на усних свідченнях безпосередніх учасників молодіжного руху (*Звітні семестри...*, 2008; *Николаенко, Мешковая та ін.*, 2015). Питання роботи молоді в будзагонах також розглядає у своїй дисертації Н. Хоменко (2008).

Мета статті - з'ясувати процеси формування будівельних загонів, мотивацію молоді, визначити особливості роботи студентів, труднощі, з якими вони стикалися, та особливості процесу соціалізації у будзагонівському колективі.

Виклад основного матеріалу. Студентські будівельні загони - трудові колективи студентів, які добровільно об'єднувалися на час літніх канікул для участі в

будівництві народно-господарських об'єктів та агітаційно-пропагандистській, культурно-масовій та іншій шефській роботі серед населення (*Семенченко, Белый, Артемьев, Васильев*, 1975). Це визначення є у Великій радянській енциклопедії. У постанові Міністерства вищої і середньої спеціальної освіти СРСР 28 квітня 1977 року № 468 читаємо, що "студентський загін - це об'єднання юнаків і дівчат, які добровільно виявили бажання в період літніх канікул працювати в народному господарстві країни. Загони є важливою формою комуністичного виховання студентської молоді, мобілізації її на самовіддану працю разом із робітниками і колгоспниками по виконанню рішень партії і уряду, планів розвитку народного господарства, ведуть активну масову політико-виховну, культурну та спортивну роботу" (*Сборник документов...*, 1988). Формування будзагонів відбувалося при ВНЗ, технікумах та комітетах у справах молоді. Робота проходила переважно в період канікул, отримавши назву "трудоий семестр".

Завдання комуністичної соціалізації вимагали, щоб студентська молодь за час навчання у ВНЗ набувала не тільки глибоких знань з обраної спеціальності, але й готувала себе до активної участі в громадському та політичному житті радянського суспільства (*Ралко*, 2013). Першопрохідцями трудового руху були комсомольські організації московських, ленинградських, київських, харківських вищих навчальних закладів, особливо політехнічних інститутів (*Николаенко, Мешковая та ін.*, 2015).

Історія студентських будівельних загонів у традиційному розумінні почалася наприкінці 1950-х рр. Основною причиною формування загонів було освоєння студентами цілини. Визначною датою для студентських будівельних загонів було 13 жовтня 1958 року. Цього дня на IX звітно-виборчій конференції комсомольської організації фізичного факультету Московського державного університету ім. М. В. Ломоносова було прийнято рішення про створення першого будзагону (*Іваненко, Сазонов*, 2002). Однак офіційним моментом виникнення студентських загонів стала весна 1959 року, тоді 339 студентів-фізиків поїхали першими в Булаєвський район Північно-Казахстанської області освоювати цілину (*Іваненко, Сазонов*, 2002). Їм удалося за літо побу-

дувати 12 житлових будинків, один телятник, два пташники і крільчатник. Популярність будзагонівського руху стала настільки великою, що протягом п'яти років чисельність студентів зросла з 339 до 30 тис. Студенти ВНЗ Української РСР були серед них найактивнішими (Ніколаєнко, Мешкова та ін., 2015).

7 червня 1962 року ЦК ВЛКСМ ухвалив постанову "Про участь комсомольських організацій міст: Москви, Ленінграда, Києва в будівництві на цілинних землях". Цією постановою схвалили ініціативу відправлення ударного будівельного загону в Казахстан. Були поставлені завдання створення необхідних умов для комфортної та успішної праці молоді, поділено територію Казахстану між загонами вищевказаних ВНЗів. Місцем дислокації українських загонів стала Кустанайська область (Ніколаєнко, Мешкова та ін., 2015). Таким чином українські студенти включилися до всесоюзного соціалістичного змагання загонів (*Звітняжні семестри...*, 2008).

У 1962 році було прийнято перший Статут СБЗ, у якому відобразився увесь досвід, який накопили комсомольські організації під час роботи зі студентами - учасниками третього трудового семестру. Принципи, що проголошувались у ньому, були дуже важливими для подальшої роботи загонів: добровільність - тільки особисте бажання студента могло стати підставою для вступу до загону; єдиноначальність, тобто повне підпорядкування командирові, та принцип комуні - усі зароблені кошти ділилися порівну між усіма учасниками (Астахова, Астахова, Гайков та др., 2013). Треба відмітити, що правила були суворі, наприклад, заборонялося вживання спиртних напоїв та носіння вусів (Астахова, Астахова, Гайков та др., 2013: 187).

Перший Всесоюзний зліт студентських будівельних загонів (СБЗ) відбувся 1966 року в Кремлівському палаці з'їзді, де був прийнятий єдиний для всіх загонів Статут, а в 1969 році створено центральний штаб СБЗ, можна сказати, що таким чином відбулася бюрократизація хорошого починання. Будзагони розглядалися як важливий інститут соціально-трудової адаптації студентської молоді.

Процес підготовки до літніх робіт був важким та вимагав великих зусиль і чіткої організації. Усе починалося з підготовчих заходів, так званої договірної компанії, яка мала фіксовані терміни та тривала з 15 лютого до 1 квітня. Після завершення цього етапу починався другий, не менш важливий - навчання студентів техніки безпеки, робочих спеціальностей та медико-санітарної підготовки (Астахова, Астахова, Гайков та др., 2013).

Основна частина загонів складалася зі студентів тих курсів, що мали влітку вільні від виробничої практики канікули, загалом це були молодші курси, а також студенти-старшокурсники, тільки ті, яким дозволялося поєднувати практику з роботою в загоні. Рішення про зарахування до складу загонів приймали у грудні. Далі, з лютого і до початку робіт, у навчальних закладах активно велась ідейно-виховна робота. Кожний загін обов'язково мав підготувати лекторську групу, агітколектив, спортивні команди, оформлювальні колективи, тобто всіх тих, хто на місці робіт мав вести агітаційну роботу.

У травні затверджували кінцевий склад лінійних загонів та видавали екіпіровку. За декілька днів до виїзду основних загонів на місця дислокацій відправлялися авангард-квартир'єри. Вони мали завдання щодо розгортання фронту робіт, підготовки побутових умов: облаштування наметового містечка, їдальні, кухні тощо.

Особливий інтерес становить система професійної підготовки загонів, навчання техніки безпеки. Адже без цих навичок студент не тільки не був необхідною одиницею на роботі, а й ризикував своєю безпекою та

навіть життям. Усі майбутні учасники будівельних загонів зобов'язані були прослухати 12 годин лекційного матеріалу з техніки безпеки та після цього скласти іспит. Приймала цей іспит ціла комісія, що складалася з командира лінійного загону, інженера з техніки безпеки, представника ректорату, комсомольського чи профспілкового комітетів навчального закладу та викладача, який читав курс із охорони праці (Астахова, Астахова, Гайков та др., 2013).

Що стосується професійної підготовки, то відбувалася вона за скороченим курсом, що був затверджений Державним комітетом СРСР з професійно-технічної освіти. Заняття проходили в позаурочний час у навчальних закладах чи учбових комбінатах. Читали лекції викладачі тих навчальних закладів, які формували загони. Після лекційного курсу проводилися практичні навчання під керівництвом інструкторів виробничого навчання на навчальних базах будівельних організацій або профтехучилищ. Після успішного завершення студенти отримували розряди та відповідні документи.

Постає питання, чи можливо було за такий короткий час підготувати кваліфікованого робітника? Авжеж, ні! Але все ж таки, отримавши ці елементарні навички, молодь швидше вдосконалювала їх уже в умовах реальної праці. "Разом із тим студенти набувають життєвий досвід і навички організаційної роботи, виховуються в дусі колективізму та комуністичного ставлення до праці. Розподіл доручень у загонах між студентами здійснюється, як правило, з урахуванням профілів спеціальностей, за якими вони навчаються. Тому участь студентів у роботі будівельних загонів сприяє також більш глибокому оволодінню ними знаннями за фахом" (*Постановление ЦК КПСС...*, 1967).

Крім фахової підготовки, студенти забезпечувалися спеціальним одягом, значками, емблемами. Кожний загін мав свою назву, прапор та іншу атрибутику. Усе це видавалося безплатно (Астахова, Астахова, Гайков та др., 2013).

Кожний колектив мав розробити та прийняти Устав (Статут), він був обов'язковим для всіх учасників. Ними керувалася організаційна побудова й основна діяльність загонів. "Статут Цілинного загону" - таку назву мав перший статут Київського будівельного загону (Коляда, Ралко, 2012). Важливими були плани ідейно-виховної та суспільно-політичної роботи. Їх мали узгоджувати з партійними та комсомольськими організаціями (Семенченко, Белый, Артемьев, Васильев, 1975). Робота будівельних загонів була оповита красивими гаслами та закличками молоді служити своїй країні. Але чи дійсно ця кампанія була масовим бажанням студентів послужити Батьківщині та зробити її кращою? Як ж дійсно цілі переслідували студенти, записуючись у будівельний згін?

На думку В. В. Петровського, важливими складовими руху СБЗ були патріотизм та безкорисливість. Благодійна діяльність молоді була не просто даниною часу, але віддзеркалювала внутрішній настрій учасників загонів. Ця ідея не нав'язувалась, а культивувалася в колективі (Петровский, 2016).

Треба зазначити, що участь у будівельних загонах була на добровільних засадах, але все ж таки потрапити туди було справою непростого. Треба було відповідати вимогам, бути фізично здоровими та готовими до важкої праці у складних умовах. Обов'язковою умовою було хороше навчання, бо треба було достроково здати літню сесію. Важливо й те, що студентів приваблював третій трудовий семестр не тільки романтикою, прагненням побачити далекі краї, а й можливістю заробити гроші й відчутти себе матеріально незалежною

людиною. Відбір і підготовка споріднювали загони з армією. І правила життя студентів лише посилювали цю спорідненість. Рядові будзагонівці називали себе бійцями, керівництво - командирами й комісарами, які входили в штаби. Часто загін мав назву й навіть форму. Його основу завжди становили хлопці. Дівчата зустрічалися не часто, вони працювали на кухні, штуркували або забезпечували медичну допомогу.

Зі спогадів командира Київського й Українського студентських цілинних будівельних загонів України 1963 і 1964 років А. П. Волощенко: "Бажаючих їхати на цілину було так багато, що в результаті тривалого конкурсу до загону було зараховано менше половини їх загальної кількості. А коли вже в дорозі перевірили списки бійців, то разом із 1200 "штатними" виявилось 170 "зайців" (*Звітні семестри... , 2008*). Студентка першого курсу в 1961 році Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка (КДУ), майбутній заслужений працівник культури України Людмила Зінчук (Кайдаш) згадує: "Наприкінці другого семестру біля деканату з'явилося оголошення про створення студентського будівельного загону, котрий влітку працював на цілинних землях. На другий день дружно всією гуртожитською кімнатою: Галина Касич, Емма Білаш, Ліда Дихно, Марійка Надольна та я подали заявки". Про бажання поїхати на роботу свідчать і такі випадки, які описані в щоденнику командира загону Малінкіна І. В.: "В нашем отряде "Чайка" был такой случай: после отъезда из Киева комиссар отряда Люба Тесленко не явилась на посадку (сдавала экзамен перед отъездом) и догнала наш эшелон в Полтаве, выехав из Киева на такси" (*Звітні семестри... , 2008*).

Хоча мотивація та цілі в усіх студентів були різними, вони все одно об'єднували молодь, згуртовували студентські колективи та давали можливість пізнати друзів у нестандартних умовах. "А був я тоді на другому курсі Київського політехнічного інституту, і поїздка зі студентським будівельним загonom до Казахстану стала для мене одним із найяскравіших спогадів моєї юності. Та й саме право поїхати працювати у складі студзагону було для кожного з нас не обтяжливим обов'язком, від якого прагнуть відкараскатись хто як може, а високою честю - до загону брали лише кращих студентів, лише тих, хто встиг себе проявити у навчанні і громадському житті", - згадує А. А. Тимченко, доктор технічних наук, професор, академік Міжнародної академії комп'ютерних наук та систем і Нью-Йоркської АН, випускник КПІ 1964 року (*Звітні семестри... , 2008*).

Ентузіазм молоді штовхав її на невідомі, часом небезпечні відкриття. Після того як студентів затверджували в будзагоні, їх чекав довгий шлях до місця майбутньої роботи. Зі спогадів студентки першого курсу у 1961 році Київського державного університету імені Т. Г. Шевченка (КДУ) Людмили Кайдаш: "Понад дві доби дружна, весела студентська сім'я долала тисячі кілометрів із Києва в Тугайські степи". Дорога була довгою, тому студенти влаштовували всілякі розваги, вистави та ігри, щоб весело скоротити час. "Жили ми просто і невибагливо - декілька палаток, будинок, де була розташована кухня. Ось, здається і все", - згадує А. Н. Тимченко.

Умови праці учасників будзагонів були дуже важкими, виснажливими. "Романтики на казахській землі, як і труднощів, було багато" (*Звітні семестри... , 2008*). "Запитують нині, яким був у нас розклад дня. Будь ласка - 14-16 годин, весь світловий день, працювали на будівельному майданчику. ...Вночі часто доводилося вантажити зерно... Студенти свідомо відмовлялися від двох вихідних на місяць", - згадує А. Волощенко, аспірант КПІ. Роботи було багато, за короткий період треба

було зібрати, побудувати, відремонтувати. Зі спогадів А. А. Тимченка: "Нудьгувати нам не доводилося - чимало часу ми працювали на місцевому цегельному заводі, де з сиріої глини виготовлялася цегла - нелегка була робота... Спека доходила до 40 градусів...". Жити доводилося молоді часто в наметових містечках, але умови були непоганими. Наприклад, зі звіту про роботу студентського будівельного загону "Донбас" можна дізнатися, що їхнє наметове містечко було електрифіковане, були койки та чиста білизна. Їжу готували в обладнаних їдальнях студенти-кухарі, а перелік страв був за заявками. Кожний робочий день починався о 6:00 із загонової лінійки та закінчувався нею ж о 23:00 (*Звітні семестри... , 2008*).

У процесі роботи в будзагонах молодь налагоджувала міжнародні зв'язки. Пліч-о-пліч працювали іноземні бригади. Зі спогадів А. А. Тимченка: "У складі нашого загону трудилися також студенти з Грузії, Угорщини, Болгарії. З великим ентузіазмом відпрацювали ми день у фонд революційної Куби: всі кошти передано на закупівлю двох тракторів для республіки. Частину зароблених грошей студенти відрахували на придбання медикаментів для Алжиру" (*ДАГО України, ф. 7, оп. 20, спр. 148*). Станом на 1965-66 навчальний рік тільки з ВНЗ Києва на будівництво цілинного краю поїхало 50 осіб (*ДАГО України, ф. 7, оп. 20, спр. 375*). "Мне очень нравится целина. Я здесь много увидел и понял", - наводяться слова студента Харківського інституту радіоелектроніки Айтмані Кусому з Танзанії як підтвердження захопленості літніми роботами іноземних студентів (*ДХАО, ФР. 5649, оп. 11, Харківський інститут радіоелектроніки, спр. 13, 31 арк.*). Молоді люди добре орієнтувалися в міжнародній політиці та обставині. Вони вважали правильною та корисною справою допомагати громадянам інших соціалістичних країн або тих країн, де, на їхнє переконання, пригноблювали людські права.

Велике значення, крім фізичної роботи, молодь приділяла наочній агітації. "Большую работу провели студенты по оформлению совхозов наглядной агитацией. Особенно интенсивно велась эта работа в период подготовки к уборочной кампании. Более 3000 лозунгов, плакатов, транспарантов украсили улицы целинных совхозов. В одном только совхозе "Магнаский" отрядом Киевского госуниверситета оформлено более 150 лозунгов и плакатов". Крім цього, важливим елементом цілинного життя була художня самодіяльність, адже після важкої праці мав бути й відпочинок. Не залишалися без уваги й політичні семінари. Молодь мала орієнтуватися в політичних подіях, брати активну участь в обговоренні тих чи інших подій. "Во всех районах проведены смотры художественной самодеятельности. Студентами совместно с местной молодежью дано 1132 концерта, организовано 1308 вечеров отдыха, 485 тематических семинаров и диспутов" (*ДАГО України, ф. 7, оп. 20, спр. 51*).

Не тільки будівництво було основним фронтом робіт молодих спеціалістів. Часто вмілі руки та розумні голови потрібні були, наприклад, у медицині. "Приехав в совхоз "Первая семилетка", мы увидели, что поселок находится в плохом санитарном состоянии. Местный фельдшер не проводил профилактических прививок, у него почти никогда не было медикаментов. И вот студенты Киевского медицинского института взяли шефство над поселком..., принимали роды, часто сопровождали больных в районную поликлинику... Идет по поселку слава про наших врачей. Приглашают работать", - зі спогадів командира загону Київського медінституту А. Козловського (*Палко, 2013*).

Ще одним незвичним та проблемним елементом був континентальний клімат тамтешніх степів: удень температура піднімалася до +40 °С, а вночі опускалася до +5 °С. Утім, молодь не надавала цьому особливого значення - вони запаслися ковдрами, теплим одягом, а вечорами грілися біля багаття. "Вчера вечером пошел дождь, но на ливень это похоже не было. А сегодня парит так, что можно потерять сознание", - писав у щоденнику учасник будзагону 1962 року, звертаючись до своєї коханої.

Обсяг робіт був значний. Про це свідчать звіти роботи студентських будівельних загонів. Так, у 1965 році загін України прибув на будівництво 1101 житлового, культурно-побутового та виробничого об'єктів, загальною вартістю 12 млн 500 тис. рублів у 154 радгоспах Кустанайської області (ДАГО України, ф. 7, оп. 20, спр. 254). Що не дивно: студенти не тільки будували й допомагали збирати врожай - майже при кожному загоні вони організовували піонертабір для місцевих дітей, лікували людей, читали лекції, готували концерти й допомагали боротися зі стихією - частими в сухому степу ураганами й пожежами. Архівні дані свідчать про те, що "на будівельних майданчиках студенти завжди тримали першість, показуючи яскраві приклади комуністичного ставлення до праці, змагаючись між собою за успішне виконання будівельних робіт" (ДАГО України, ф. 7, оп. 15, спр. 71). На адресу студентського штабу міста Києва часто надходили телеграми, в одній із них висловлювалася подяка студентам КІБІ та КПІ за кмітливість, винахідливість та активну участь у ліквідації пожежі. Ця подяка була адресована декільком студентам, які мужньо пішли боротися з пожежею у степу, що загрожувала пшениці. Вони швидко ліквідували небезпеку та врятували від вибуху зернозбиральну техніку (*Звітняжні семестри...*, 2008).

Однак, треба відзначити, що, крім ентузіазму, духовного піднесення та звитяжних подвигів, мали місце "втечі" членів студзагонів. Навіть пройшовши достатньо довгий відбір та навчання, деякі молоді люди не витримували умов цілини або, прибувши на місце, розуміли, що не підходять для такої праці. Це й зрозуміло, адже студенти, які вперше прибували на місце літньої праці, не завжди чітко уявляли весь обсяг роботи та умови, у яких мали жити. Історія Світлани Агальцевої є яскравим тому прикладом. Коли вона приїхала до Кустанайської області й побачила умови, то відразу вирішила повертатися додому. Її умовляли залишитися, говорили, як потрібні будівельники та цінується кожна пара рук, Світлана була непохитною. Вона надала довідку про те, що хворіє, та поїхала назад у Київ. До таких випадків завжди ставилися негативно як представники керівництва, так і молоді люди, які були рядовими учасниками будзагонів. Для них важливим критерієм була відданість та колективність, і такі вчинки приймалися "в штики".

Незважаючи на всю звитяжну романтику будзагонівського руху, студенти щодня ризикували. Перед від'їздом молодь слухала лекції з техніки безпеки, складала екзамен, але все ж таки не обходилося без нещасних випадків. З листа: "Мы можем меньше построить, мы можем сидеть без леса и машин, но мы не можем больше отправлять с целины гробы и калечить людей - это перечеркнет нашу работу... Необходимо проследить за тем, чтобы ребята в отрядах писали домой письма и успокаивали родителей, а то ведь после двух несчастных случаев в Киеве пойдут слухи...". Нещасні випадки ставалися і на будівництві, і в молодіжному побуті. Так, студент третього курсу, учасник Київського обласного будівельного загону загинув унаслідок не-

обережного купання в озері поблизу табору (ДАГО України, ф. 7, оп. 20, спр. 375).

Немає сумніву в тому, що таких ситуацій було значно більше, адже умови праці та підготовка молодих людей були далекими від ідеальних. Керівництво реагувало на випадки травмувань та смертей зупинкою робіт та перевіркою всієї техніки. Так виявляли несправності та ліквідували їх.

Висновки

Погляд на студентські будівельні загани з боку безпосередніх учасників дає можливість зануритися в повсякденне життя тогочасного студентства, наблизитися до розуміння мети та зацікавленості молоді бути учасниками такого руху. СБЗ стали прикладом вдалої соціалізації молоді. Участь у них спонукала студентів до поєднання навчання та соціально-корисної праці, яка мала неабияке значення для розвитку віддалених районів Радянського Союзу. Аналіз джерел та літератури свідчить про те, що протягом 1960-х років відбувалися зародження та формалізація студентських будівельних загонів. Залучення нових архівних документів дає змогу розширити наукову базу досліджень повсякденного життя студентів у будівельних загонах. Ініціати-ва молоді допомагати розбудові своєї країни була вдало використана і надалі бюрократизована радянсько-партійними органами. Але, незважаючи на це, рух молоді набував значного поширення, про що свідчать спогади учасників третього трудового семестру. Молодь відчувала свою необхідність і корисність. Спогади сповнені яскравих описів важких робочих буднів, проблем, із якими стикалися студенти далеко від домівки, гордістю за свої досягнення, атмосферою дружби та підтримки з боку друзів та командирів. СБЗ - те, що стало частиною життя багатьох поколінь радянських студентів.

ВИКОРИСТАНІ ПОСИЛАННЯ

- Державний архів громадських об'єднань України (ДАГО України), ф. 7, оп. 15, спр. 71.
 ДАГО України, ф. 7, оп. 20, спр. 51.
 ДАГО України, ф. 7, оп. 20, спр. 153.
 ДАГО України, ф. 7, оп. 20, спр. 148.
 ДАГО України, ф. 7, оп. 20, спр. 375.
 ДАГО України, ф. 7, оп. 20, спр. 254.
 Державний архів Харківської області (ДХАО, м. Харків), ф. р. 5649, оп. 11, Харківський інститут радіоелектроніки, спр. № 13, 31 арк.
 Звітняжні семестри студентських будівельних загонів України. Документально-художня діалогія. Фастів: "Поліфаст", 2008. 528 с.
 Іваненко С. П., Сазонов І. Е. Студенческие трудовые отряды: опыт, анализ, перспективы. Санкт-Петербург. 2002 г. URL: <http://ivanenkovs.narod.ru> (дата звернення: 11.12.2018).
 Коляда І., Ралко Р. Студентські будівельні загани: до історії патріотичного руху студентської молоді в УРСР (1962-1989 рр.). *Краєзнавство*, 2012. № 2. С. 141-149.
 Петровский В. В. "Испытание севером": очерк истории студенческих строительных отрядов Харьковской и Тюменской области. *Вісник ХНУ. Серія "Історія"*. 2016. Вип. 52. С. 90-98.
 Положение о студенческом отряде. *Сборник документов, регламентирующих финансово-хозяйственную деятельность студенческих отрядов*. МГШ СО МГК ВЛКСМ, Москва, 1988, ст. 9-10.
 Постановление ЦК КПСС и Совета Министров СССР от 26 мая 1967 г. № 483 "О мерах по улучшению организации и повышению эффективности летних работ студентов". СП СССР, 1967, № 13, ст. 86.
 Ралко Р. С. Студентські будівельні загани в УРСР: до проблеми соціалізації радянської молоді (60-80-ті рр. XX ст.). *Вісник Черкаського університету*. 2013. № 9 (262). С. 94-98.

Семенченко А. Я., Белый Е. А., Артемьев Е. Ф., Васильев Н. В. Третий семестр. Организатору ССО. Москва: Молодая гвардия, 1975. 176 с.

Астахова В. И., Астахова Е. В., Гайков А. А. и др. Студенческие строительные отряды: вчера, сегодня, завтра: монография. Харьков: Изд-во НУА, 2013, 476 с.

Трудові семестри політехніків (до 50-річчя студентських будівельних загонів). Науково-популярний нарис / Укладачі: В. І. Ніколаєнко, С. І. Мешкова та ін.; за ред. В. І. Ніколаєнка. Харків: НТУ "ХПІ", 2015. 396 с.

Хоменко Н. М. Повсякденне життя студентської молоді України (1950-1960-ті рр.): дис. ... канд. іст. наук: 07.00.01 "Історія України", 2008. 263 с.

REFERENCES

State Archive of Public Associations of Ukraine. Fond 7. Opys 15. Sprava 71.

State Archive of Public Associations of Ukraine. Fond 7. Opys 20. Sprava 51.

State Archive of Public Associations of Ukraine. Fond 7. Opys 20. Sprava 153.

State Archive of Public Associations of Ukraine. Fond 7. Opys 20. Sprava 148.

State Archive of Public Associations of Ukraine. Fond 7. Opys 20. Sprava 357.

State Archive of Public Associations of Ukraine. Fond 7. Opys 20. Sprava 254.

State archive of Kharkiv region (DCA, Kharkiv) F. R. 5649. Opys 11. Sprava 13.

Honored semesters of student construction units of Ukraine. 2008. Documentary-artistic dilemma. Polifast Publishing, Fastiv, 528 p. (ukr).

Ivanenko, S.P. and Sazonov, I.E. 2002. Student labor groups: experience, analysis, prospects. St. Petersburg, Available at: <http://ivanenkovs.narod.ru> (Accessed 11 December 2018).

Kolyada, I. and Raiko, R. 2012. *Journal Krayeznavstvo*, Issue 2, Students' Buddy pens: before the history of the patriotic school students in URSR (1962-1989 p.), pp. 141-149 (ukr).

Petrovsky, V.V. 2016. *News of KhNU seriya "Istoriya"*. Issue 52, "Test by the North": an essay on the history of student construction teams of the Kharkiv and Tyumen Oblasts: 90-98.

Collection of documents regulating the financial and economic activities of student detachments, Regulations on the student detachment, Moscow, 1988: Article 9-10.

Resolution of the Central Committee of the CPSS and the Council of Ministers of the USSR of May 26, 1967 No. 483 "On Measures for Improving the Organization and Improving the Efficiency of Students' Summer Work", USSR SP, 1967, N 13, art. 86.

Raiko, R.S. 2013. Students labor groups in the URSR: before the problems of the socialist youth of the youth (60-80th age of the Twentieth century). *Bulletin of Cherkasy University*, Issue 9 (262): 94-98 (ukr).

Semenchenko, A.Ya. & Belyi, E.A. & Artemyev, E.F. & Vasiliev N.V. 1975. Third semester Organizer of JTS, Molodaya gvardia, Moscow, 176 p.

Astakhov, V.I. & Astakhov, E.V. & Haikov, A.A. 2013. Students' building detachments: yesterday, today, tomorrow: monograph, Department of Education and Science of Kharkiv, Kharkiv: The publication of the National Aviation Administration, 476 p. (rus).

Nikolayenko, V.I. and Meshkova, S.I. 2015. Labor semesters of polytechnics (for the 50th anniversary of student construction units). Kharkiv: NTU "KhPI", 396 p. (ukr).

Khomenko N.M. 2008. Everyday life of student youth of Ukraine (1950 - 1960's). Candidate of Historical Sciences. Kyiv, 263 p.

Veremeieva Milena,

Mariupol State University (Ukraine),

e-mail: milenaveremeieva@ukr.net, ORCID 0000-0002-4233-2332

THE FIRST STUDENT BUILDING UNITS IN THE EVERYDAY LIFE OF UKRAINIAN STUDENTS

The history of everyday life is becoming increasingly relevant in our time. Studies of the life of an ordinary person, a social group, their way of life, and life stances allows to understand better the peculiarities of one or another historical epoch. The history of the students, their role in the socio-political and economic development of the state has always been relevant in historical science. Scientific interest in this problem is due to the fact that the younger generation has always been hoping for humanity. The quality of life of students, their professional and moral preparation as litmus paper shows the level of development of the state.

The purpose of the research is to find out the processes of formation of building units, motivation of youth; to identify the peculiarities of the students' work, the difficulties they encountered and the peculiarities of the process of socialization in the middle of the students collective. The author involves archival sources, namely protocols of meetings of student units, reports on the work of virgin units, certificates, etc.

The history of student construction units is a tradition, experience and reservations. Of particular interest to historical science is the everyday life of the Buddhists, because it has become part of the spiritual culture of many generations of students, in some sense determined their future. Together with the students' building detachments the whole epoch has definitely gone.

Student building units - labor collectives of students who voluntarily unite during the summer holidays for participation in the construction of national economic objects and propaganda, cultural-mass and other chess work among the population.

The tasks of communist socialization demanded that students during their studies in higher educational institutions acquire not only deep knowledge of the chosen specialty, but also prepare themselves for active participation in the social and political life of Soviet society.

The analysis of sources and literature suggests that during the early 1960s the birth and formalization of student construction units took place. The initiative of young people to help build their country was well used and bureaucratized by the Soviet-party bodies. But despite this, the movement of young people has become more widespread and enthusiastic, as evidenced by the memories of the participants in the third semester.

Keywords: *students; everyday life; student construction brigades; USSR; virgin land.*

© Веремеєва Мілена

Надійшла до редакції: 01.11.2018

Прийнята до друку: 17.12.2018